

CONVIVIUM

REVISTA DE FILOSOFIA

SEGONA SÈRIE

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

32
2019

CONVIVIUM
REVISTA DE FILOSOFIA

SEGONA SÈRIE

32

2019

32

2019

SUMARI

ARTICLES

JOAN GONZÁLEZ GUARDIOLA

El diàleg platònic com a fenomenologia dramàtica:
el model interpretatiu de Jordi Sales 5

JAUME MENSA I VALLS

Lluís Nicolau d'Olwer i la filosofia de Pere Abelard 33

TIANQIN GE

How Locke avoids Aristotle's dilemma
between particular essence and universal knowledge 55

SÉBASTIEN ARVISET

Opacité et transparence : la fiction chez Rousseau 71

DESIDERIO PARRILLA

La teología política según el materialismo
filosófico de Gustavo Bueno 95

JUAN MANUEL CINCUNEGUI

El mito de los orígenes: modelos historiográficos
de los derechos humanos 123

SEMINARI EDUARD NICOL

Presentació 163

RICARDO HORNEFFER

Eduardo Nicol: el maestro
y el sentido de *símbolo* en su obra 165

RICARDO HORNEFFER

¿Son *fenómeno* y *misterio* compatibles? 175

JOAN CUSCÓ I CLARASÓ

Eduard Nicol: arrels, dubtes i paraules 187

JORDI SALES I CODERCH

Els dies i l'èsser 201

RESSENYES

ADRIANA SURIOL SANZ

Mercè Rius i Santamaria, *Matèria:*
el grau zero de la filosofia 209

BRUNA PICAS

Keith Jacobs, Jeff Malpas (eds.), *Philosophy and the city:*
interdisciplinary and transcultural perspectives 214

EL DIÀLEG PLATÒNIC COM A FENOMENOLOGIA DRAMÀTICA: EL MODEL INTERPRETATIU DE JORDI SALES¹

THE PLATONIC DIALOGUE AS DRAMATIC PHENOMENOLOGY:
THE INTERPRETATIVE MODEL OF JORDI SALES

JOAN GONZÁLEZ GUARDIOLA
Universitat de les Illes Balears

RESUM

S'exposen les línies generals de la investigació del professor Jordi Sales i Coderch (Barcelona, 1943) sobre la forma dialògica de la filosofia platònica com a fenomenologia dramàtica. La diferència entre l'ús habitual de «fenomenologia dramàtica» i aquell que el treball interpretatiu de Sales vol restaurar requereix posar atenció en l'arrel fenomenològica del concepte de «situació» tal com té el seu origen en l'obra d'Edmund Husserl i serà recollit en Jan Patočka. Que en l'elecció platònica per la forma dialògica hi ha un intent de fer explícita la relació entre qualsevol «doctrina» sostinguda i l'horitzó embolcallant de les «posicions» (tesis), així com tot el joc de contrastos que es pot donar entre ambdós, i que aquesta forma dialògica és expressió directa del concepte fenomenològic de «situació», com modulació del concepte directiu d'«intencionalitat» (flexionat com a «intencionalitat d'horitzó»), són tesis que orienten la interpretació dels diàlegs platònics que fa Jordi Sales des dels anys 70. Els principis hermenèutics que orienten l'aproximació de Jordi Sales als diàlegs platònics són principis fenomenològicament fundats en un sentit que va força més enllà de l'establiment d'analogies i això es pot resseguir des dels seus inicis amb els diàlegs platònics com a mostres de «filosofia en situació».

Paraules clau: fenomenologia, hermenèutica, horitzó, (Edmund) Husserl, intencionalitat, (Jan) Patočka, Plató, (Jordi) Sales, situació.

1 Investigació realitzada en el marc del projecte «Fenomenología del cuerpo y análisis del dolor», finançat pel Ministerio de Economía, Industria y Competitividad (FFI2017 - 82272 - P).

ABSTRACT

The general lines of research by Professor Jordi Sales i Coderch (Barcelona, 1943) on the dialogical form of Platonic philosophy as dramatic phenomenology are presented. The difference between the habitual use of «dramatic phenomenology» and the one that the interpretative work of Dr. Sales wants to restore requires attention in the phenomenological root of the concept of «situation» as it has its origin in the work of Edmund Husserl and will be collected in Jan Patočka. That in the Platonic election for the dialogic form there is an attempt to make explicit the relationship between any «doctrine» sustained and the horizons enveloping the «positions» (thesis), as well as the whole set of contrasts that can be given between both, and that this dialogical form is a direct expression of the phenomenological concept of «situation», as a modulation of the management concept of «intentionality» (flexed as «horizontal intentionality»), are theses that guide the interpretation of platonic dialogues that Jordi Sales has been doing since the 1970s. The hermeneutical principles that guide the approach of Jordi Sales to Platonic dialogues are phenomenologically founded principles, in a sense that goes far beyond the establishment of analogies and this can be achieved since its inception with platonic dialogues as examples of «philosophy in situation».

Keywords: hermeneutics, horizon, (Edmund) Husserl, intentionality, (Jan) Patočka, phenomenology, Plato, (Jordi) Sales, situation.

0. PREÀMBUL

La tesi que guia la present investigació és que, malgrat que l'expressió «fenomenologia dramàtica» per designar allò que efectivament ocorre en els diàlegs platònics sigui deguda com a tal a l'obra de Stanley Rosen (1983: 12 i ss.), el seu significat ple i conseqüent s'assoleix de manera plena i més coherent en els treballs interpretatius del professor Jordi Sales i Coderch i els seus deixebles en el si del que, amb justícia, podria anomenar-se «Escola platonista de Barcelona».² El camí que seguirem per argumentar aquesta tesi

- 2 Jordi Sales i Coderch és professor emèrit de la Facultat de Filosofia de la Universitat de Barcelona, de la qual fou degà en dues ocasions. Ha presidit la Societat Catalana de Filosofia i, amb Josep Monserrat, fou editor del seu Anuari. Ha publicat *Coneixement i situació* (1990 i 2014; veg. referència completa d'aquest i altres títols a la Bibliografia final), *Introducció a la lectura de Leo Strauss* (1990, amb Josep Monserrat), *Estudis sobre l'ensenyament platònic I: Figures i desplaçaments* (1992), *Estudis sobre l'ensenyament platònic II: A la flama del vi* (1996), *La captivitat inadvertida* (2014), *Escrips sobre la filosofia catalana* (2018), i molts articles sobre la filosofia de Plató, la filosofia

sobre la naturalesa fenomenològica de la filosofia platònica en la interpretació de Jordi Sales seguirà els següents passos: (a) una presentació dels usos anteriors del concepte de «fenomenologia dramàtica»; (b) presentació dels elements més rellevants de la interpretació de Jordi Sales de la forma dialògica platònica i de la seva presentació del concepte de «situació» a la llum de les seves lectures dels diàlegs platònics i de Jan Patočka; (c) la fonamentació de com la lectura salesiana del concepte de «situació» en la forma dialògica platònica presenta una estructura que enfonsa les seves arrels en la plena comprensió de conceptes fonamentals de la filosofia fenomenològica, com els d'«intencionalitat», «horitzontalitat» i «situació».

1. SOBRE EL CONCEPTE DE «FENOMENOLOGIA DRAMÀTICA»

L'expressió «fenomenologia dramàtica» apareix per primer cop en la segona de les monografies que Stanley Rosen dedica a un diàleg de Plató.³ A la introducció del seu estudi sobre el *Sofista*, afirma:

Dramatic phenomenology is the artistic reformulation of phenomenological descriptions of speeches and deeds within the context of a unified statement about the good or philosophical life, and hence about the noble as distinct from the base. Such a unified statement is an interpretation of human life. It is not an ontologically neutral interpretation, or one that does nothing but render explicit the intentional, uncovering, or hermeneutical, and hence temporal and historical, nature of Dasein. This is of course not to deny that a philosophical dialogue uncovers something about human nature. But, to repeat, the intrinsic unity of this uncovering is not that of an «average concept of being». It is that of the superiority

del segle XVII, sobre Kant i sobre el pensament fenomenològic. Amb Josep Monserrat, ha editat *Hermenèutica i Modernitat* (2008). Sobre cada un d'aquests camps d'estudi, el professor Sales ha dirigit un bon nombre de tesis doctorals i tesis de llicenciatura. A partir de la seva tasca de recerca es van editar els estudis de Bosch-Veciana 2003, 2013, 2014; Bosch-Veciana i Monserrat 2007-2010; Ibáñez-Puig 2007; Monserrat 1999, 2002, 2007, 2010, 2012; Monserrat i Torres 2011. La continuïtat de la seva tasca segueix en el grup de recerca «EIDOS: Hermenèutica i Platonisme» de la Universitat de Barcelona. Quant al sentit fenomenològic que té la lectura de Plató en l'obra filosòfica de Sales, cf. per exemple González et al. 2015; Ibáñez-Puig 2016.

3 La concepció apareix ja anticipada en el primer llibre de Rosen, el seu estudi sobre el *Convit* (1967), però no s'empra l'expressió; sobre aquella anticipació, cf. Casasampera 2017: 50.

of the philosophical to the nonphilosophical life. Such a unity is entirely compatible with, and in fact requires, representations, or images, of the most diverse types of human existence, hence of the most diverse human speeches.⁴

En aquesta primera aproximació al concepte, la fenomenologia dramàtica es presenta com una «reformulació artística» de «descripcions fenomenològiques» de «discursos i esdeveniments».⁵ En aquesta presentació, les descripcions fenomenològiques constarien com l'«objecte» (a la seva vegada, acotat a discursos i esdeveniments)⁶ de la reformulació artística executada per l'autor (en aquest cas, Plató). Si les descripcions fenomenològiques consten com l'«objecte» de la reformulació artística, allò que aquesta pretendria mostrar (no pas «tractar») consistiria, segons Rosen, en la superioritat de la vida filosòfica sobre la vida no-filosòfica. Tenim doncs que allò que és la fenomenologia dramàtica en la presentació de Stanley Rosen consisteix en una reformulació artística *sobre* descripcions fenomenològiques (de discursos i esdeveniments) a través de les quals es pretén *mostrar* quelcom (la superioritat de la forma de vida filosòfica respecte a altres formes de vida). És important retenir aquesta estratificació:

1. *Què fa* l'autor d'un diàleg platònic («reformular artísticament»).
2. *Sobre què* ho fa (descripcions fenomenològiques, o l'*objecte*).
3. *El contingut de les quals consisteix en*: discursos i esdeveniments.
4. *A través dels quals es mostra*: la superioritat de la vida filosòfica sobre la no filosòfica.

4 Rosen 1983: 12.

5 Existeix també la molt posterior expressió «platonisme dramàtic» en l'obra del crític literari Martin Puchner, que ja parteix de la recepció vulgaritzada però molt consolidada d'un Plató titllat d'«idealista»; recepció enfront de la qual Puchner (2010: 198) intentaria subratllar els elements de la forma dialògica, no pas com a ruptura amb la forma dramàtica, sinó com a «reformador radical» d'aquesta. Sense negar un indubtable interès en els usos de l'expressió, el treball de Puchner de «redramatitzar» a Plató deixa totalment de banda la importància que les eines de la fenomenologia podrien tenir en la plena comprensió de l'adopció de la forma dialògica.

6 Pot haver-hi descripció fenomenològica de molts altres tipus d'entitats: objectes ideals, en l'anàlisi mereològica de la seva composició; emocions, sentiments, objectes institucionals, percepcions eidèticament reduïdes, etc. L'acotació a «discursos i esdeveniments» correspondria d'alguna manera a la selecció que la «reformulació artística» exercita en la tematització d'allò que vol ser fet «ostensible»: la distinció entre vida filosòfica i vida no-filosòfica, i la idoneïtat de la primera sobre la segona.

És important retenir en tot moment els *quatre* estrats que se segueixen de la primera descripció de Stanley Rosen sobre l'expressió «fenomenologia dramàtica». ⁷ En aquesta estratificació, l'element «fenomenologia» cau del cantó de l'objecte (d'allò «sobre el qual» executem una acció; en el cas que ens ocupa, l'acció consisteix en una «reformulació artística»). La fenomenologia és, en aquesta estratificació, quelcom sobre el qual *s'opera* quelcom. A primera vista tot semblaria indicar que l'expressió «fenomenologia dramàtica» invertiria la composició dels estrats, suggerint que allò que es fa consistiria en «fenomenologia» i que l'expressió «dramàtica» adjectivaria un tipus d'aquella activitat. Més enllà de la simple constatació que la paraula «fenomenologia» no té a l'època de Plató cap ús normatiu —no podent referir-se, per tant, a res que Plató «faci» en el sentit precís en el qual la fenomenologia (ja avui en dia plenament institucionalitzada) implicaria un «fer»—, hi ha una tensió entre l'ús de l'expressió «fenomenologia dramàtica» i el lloc que la «fenomenologia» ocuparia en la presentació de la seva estratificació. ⁸

El que grinyola efectivament entre l'estratificació i el concepte emprat és que l'objecte de la «reformulació artística» platònica sigui la «descripció fenomenològica». L'expressió «descripció fenomenològica» (*phänomenologische Beschreibung*) apunta efectivament, en bona mesura, a allò que la fenomenologia efectivament «fa». Stanley Rosen concedeix que seria possible

7 La fenomenologia ha treballat directament la qüestió de l'estratificació de les vivències de lectura, oferint una àmplia gamma d'estrats presents en les experiències a través d'obres literàries; potser la més afinada sigui la ja clàssica de Roman Ingarden, *Das literarische Kunstwerk*, que proposa quatre estrats mínims de qualsevol obra destinada a ser llegida, el darrer dels quals és a la seva vegada bilateral. Sobre models fenomenològics d'estratificació d'obres literàries, cf. Ingarden 1960: § [8].

8 La paraula «fenomenologia» no té, com és sabut, cap ús normatiu en el món antic, i és paraula que pretén dir l'assumpte de la filosofia en un context modern des d'una determinada perspectiva. La seva recuperació per la centralitat del fer de la filosofia es troba a Husserl, que a la seva vegada l'hauria pres dels cursos de Brentano, amb un sentit directament oposat a aquell ús operatiu amb què apareix per primera vegada a la història, en el pensament modern (al *Neues Organon* de Johann Heinrich Lambert, 1764), delimitant la paraula «fenomen» com a indicadora d'una aparença il·lusòria. L'intent de reconstrucció hermenèutica segons el qual el pensament grec no tindria necessitat de la paraula «fenomenologia» perquè en la descripció del filosofar mateix ja n'estaria fent de manera «natural» és degut a Heidegger. L'exposició de reconstrucció de l'expressió del «fer» fenomenològic a través de la lectura del *Περὶ ψυχῆς* d'Aristòtil en el curs del semestre d'hivern de 1923 (*Einführung in die phänomenologische Forschung*, GA 17) suposa l'intent més nítid d'una «reconstrucció natural» del filosofar dels grecs com un filosofar immediatament i naturalment «fenomenològic».

(tot i que ell no la fa) una descripció fenomenològica d'un diàleg filosòfic, descripció que seria allò que Plató, com a escriptor, estaria considerant com el seu «material» (el «sobre què» es reformula artísticament).

La dificultat intuïtiva que hom pot copsar entre el significat, molt més delimitat i tecnicat avui en dia, de l'expressió «descripció fenomenològica» i aquell, molt més naturalitzat i prefilosòfic, que apunta a una vaga «narració de converses» (en el si d'una filosofia que està problematitzant per primera vegada certa dificultat amb la seva pròpia transmissió)⁹ podria ser salvada, certament, sobrecarregant la importància dels estrats (1) i (4) i la seva connexió gairebé immediata, al preu que els estrats (2) i (3) es vegin efectivament afeblits o quedin en una relativament fèrtil indeterminació. L'«estètica de la recepció» va fer l'operació exactament contrària: centrar-se massa unilateralment en els estrats (2) i (3), oblidant la vinculació entre el primer (la reformulació artística) i el superior (la superioritat de la vida filosòfica sobre la no-filosòfica com quelcom que només podria ser «mostrat» a través de l'acció reeixida del primer).¹⁰ Però en aquests «balanceigs històrics» propis en la recepció de la forma dialògica, cal sempre tornar a exercir els equilibris pertinents.

Així, s'ha proposat que el concepte de «reformulació artística» de Rosen podria ser certament vinculat a la noció, molt usual en la teoria dramaturgíca contemporània, d'«ostensió».¹¹ En la teoria dramaturgíca contemporània, l'ostensió és definida com «un esforç per comunicar, no mitjançant signes, sinó mitjançant “les coses mateixes”».¹² Segons això, els estrats intermedis (2) i (3) serien certament el nivell en el qual s'hauria embussat tot un conjunt d'interpretacions molt diverses, que haurien restat cegues al caràcter principalment ostensiu de la forma dialògica tal com Plató pretendria emprar-la:

- 9 Tant Rosen (1967: 5 i ss.) com Sales (1996: xi) han indicat que en l'elecció de la forma dialògica per part de Plató jugaria un paper important una primera autocomprensió platònica respecte a les dificultats de la transmissió de la filosofia.
- 10 Sobre el caràcter imprescindible d'una sana «estètica de la recepció» en l'aproximació als diàlegs platònics, cf. Sales 1992: 29.
- 11 Així ho fa, per exemple, Casasampera (2017: 54). El concepte d'«ostensió» no està lliure de polèmica, i existeix un debat entre Umberto Eco i Ivo Osolsobè al voltant d'una interpretació semiòtica o dramaturgíca del concepte. Sobre aquesta polèmica, cf. Casasampera 2017: 36 i ss.
- 12 Ivo Osolsobè parla d'un oblit històric de la teoria de l'ostensió, que es remuntaria a una línia que, partint del *Cràtil* de Plató (430e), continuaria fins al *De magistro* de sant Agustí, i es veuria especialment silenciada en la modernitat (trobant assenyalades excepcions en Comenius, Kierkegaard i Wittgenstein); cf. Casasampera 2017: 43.

els diàlegs platònics serien en primer lloc exercicis d'indicació (δειξιαι) d'allò que no apareixeria *en* ells com un contingut.¹³

Que en la primera definició d'allò en què consistiria la fenomenologia dramàtica per part de Stanley Rosen aparegui explícitament allò que aquesta expressió vindria a corregir (una interpretació ontològica segons la qual allò que revelaria la forma dialògica platònica consistiria en una neutral «comprensió de terme mitjà» de l'ésser que mostraria la natura temporal i històrica del *Dasein*) és, sens dubte, rellevant. El context de la primera aparició de l'expressió per part de Rosen és un context polèmic, que la mobilitza contra la interpretació heideggeriana de Plató, en la denúncia d'una desatenció de Heidegger respecte al sentit propi de la forma dialògica.¹⁴ En aquest intent de restauració del sentit propi de la forma dialògica, Rosen posa l'ésser de la fenomenologia dramàtica¹⁵ en quelcom que correspondria a l'experiència de l'autor.¹⁶ Si la fenomenologia dramàtica consisteix en una reformulació artística d'una experiència, aquell que fa fenomenologia dramàtica és qui reformula. L'ús rosenià de l'expressió carrega l'ésser de l'experiència de la banda de l'autor, deixant l'experiència de la descripció fenomenològica de converses i esdeveniments de la mà d'una hipotètica fenomenologia «no dramàtica» i apartant del nucli de l'expressió «fenomenologia dramàtica» l'experiència del lector, havent-se de limitar aquesta a ser sorpresa (en el cas de tractar-se d'un bon lector) per allò que el fenomenòleg dramàtic voldria mostrar-li. Seria aquesta segona «experiència del lector», no ja només fenomenològica, sinó principalment hermenèutica, sobre la qual la interpretació heideggeriana de la forma dialògica hauria carregat tot el pes.¹⁷ En tot cas, es

13 Plató, *Cràtil* 430e: «Ensenyar vull dir oferir al sentit de la vista [τὸ δὲ δεῖξαι λέγω εἰς τὴν τῶν ὀφθαλμῶν αἴσθησιν καταστῆσαι]». Trad. J. Olives Canals (Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1952).

14 En aquesta direcció comparteix la denúncia també Sales (1992: 187 i ss). La bibliografia sobre la interpretació heideggeriana de Plató no ha fet altra cosa que augmentar a les darreres dècades, situant-la com un dels «llocs» centrals de l'hermenèutica del segle xx. Una síntesi aquí és absolutament impossible; cf. Partenie i Rockmore 2005.

15 Cf. Rosen 1983: 12: «Dramatic phenomenology is the artistic reformulation of phenomenological descriptions of speeches and deeds».

16 Com molt adequadament ens recorda Sales, aquí l'expressió «autor» ha de buidar-se de la més mínima càrrega «romàntica»: cal evitar qualsevol referència a un artista que expressa en la seva obra la subjectivitat singular, ja que molt estranyament l'exercici de l'escriptura antiga té aquesta significació; cf. Sales 1992: 30.

17 La «torsió hermenèutica» de la fenomenologia en el cabdal §[32] de *Sein und Zeit* (ja preanunciada en diversos cursos dels anys 20; cf. especialment GA 60, 61 i 63) és un altre

pot deduir de la construcció que fa Rosen de l'expressió «fenomenologia dramàtica» que qui la fa és Plató (i la fa *sobre* «descripcions fenomenològiques» de converses i esdeveniments en el marc del problema de la transmissió), i no pas nosaltres llegint Plató, els quals, en el millor dels casos, restem oberts a la possibilitat d'una correcta «experiència hermenèutica» d'allò que l'autor ens voldria mostrar (la superioritat de la vida filosòfica sobre la no-filosòfica).

El que indicarem en el següent apartat és que la interpretació de Jordi Sales de la forma dialògica platònica ens evita haver d'escollir entre la formulació roseniana d'una «fenomenologia» que ens convida a restaurar l'alteritat de qui ens posa la filosofia «en escena» i la unilateralitat d'una «hermenèutica» de l'experiència lectora que, en restaurar l'estranyesa dels filtres de la transmissió platònica, corre el perill d'obrir-se en excés a les veus de la història de l'ésser. En els estudis sobre el sentit i l'abast de la forma dialògica platònica com a forma de la filosofia era del tot necessari reforçar i subratllar la vinculació entre els estrats (1) i (4) i rebaixar els excessos hermenèutics sostinguts en la unilateralitat dels estrats (2) i (3), sobre els quals reposen totes les apropiacions interessades i la proliferació incessant de «platonismes» que acaba convertint el text de Plató en un test de Rorschach.¹⁸ Però allò elidit corre el perill de, en recuperar-se i restaurar-se, operar un nou biaix que dilueixi l'*experiència* fenomenològica (fins i tot aquella experiència de ser sorprès per un Tot difús i només apuntat, inabastable a qualsevol de les nostres «doctrines» i discursivitats) en un joc de performativitat i d'hipersensibilitats hermenèutiques.

Enfront d'això, la interpretació de la forma dialògica platònica per part de Jordi Sales és molt conscient que no s'ha d'entendre el vincle directe entre (1) i (4) com una restauració que pot permetre's ometre (2) i (3), sinó com una «re-situació» de tots els estrats en la seva articulació adequada *en allò en el qual tots ells estan sempre constantment necessitant-se* al voltant d'una experiència fenomenològica del *lector*, aproximadament buscada per l'autor, que no es deixa clausurar en l'establiment de l'hermenèutica adequada, sinó que roman en obertura a allò que ella mateixa està possibilitant: l'accés a la

dels llocs centrals dels estudis hermenèutics del segle xx respecte al qual és impossible fer un estat de la qüestió resumit; cf. Rodríguez 1997. En el cas de l'hermenèutica del diàleg platònic, hauríem de comprovar quina «indicació formal» (*formale Anzeige*) de la facticitat ens obriria la forma dialògica de la filosofia platònica, tot i que no estem gaire segurs que Heidegger hagi copsat adequadament allò a què apunta aquesta «indicació formal».

18 Sales 1996: ix.

situació en la qual tot discurs està sempre ubicat i que mai no pot ser absolutament reabsorbida en aquest.¹⁹

En la centralitat que el concepte de «situació» tindrà en l'obra filosòfica de Jordi Sales, creiem possible restaurar un nou sentit de «fenomenologia dramàtica» que, no permetent la seva dissolució en l'hermenèutica i els cercles de la comprensió (destinats a ser, sens dubte, una bona propedèutica d'aquesta), esdevingui com una possibilitat de l'experiència del *lector* que l'artefacte literari estaria possibilitant constantment: «l'adveniment de la situació per a la qual hi ha situacions».²⁰

2. LA INTERPRETACIÓ SALESIANA DE LA FORMA DIALÒGICA PLATÒNICA COM A EXERCICI DE «FILOSOFIA EN SITUACIÓ»

La filosofia de Jordi Sales comença amb un seriós intent de comprendre la «crítica fenomenològica a la raó teòrica»²¹ en l'origen del moviment fenomenològic. Això el condueix a investigar el famós problema de la gènesi d'allò formal a *Philosophie der Arithmetik*,²² el primer flirteig de Husserl amb la

19 Cf. Sales 1996: 140: «Que no s'entengui el nostre intent ni com un voler ajuntar Filosofia i Literatura per a fer alguna cosa així com una filosofia més concreta, sensible, o viva [...] Volem descriure el tot del diàleg platònic com la forma escrita d'una filosofia que no es pot tota ella posar per escrit».

20 Sales 1992: 21. De fet, l'habitual acusació a Heidegger de no atendre a la qüestió dels filtres de la transmissió és exagerada. Tot el § [36] del curs del semestre d'hivern de 1924 dedicat al *Sofista* (per exemple, GA 19) està dedicat a la descripció dels personatges i de l'escena del diàleg; i, si bé és cert que aquesta part és molt insuficient vista des dels canons actuals d'anàlisi, fora bo constatar que probablement el que impedeix una fertilitat a Heidegger en la seva lectura de la situació del diàleg és: (a) la unilateralitat de la pregunta ontològica com a clau d'apertura hermenèutica dels textos; i (b) Heidegger no està dotat d'una fenomenologia (no hermenèutica) de l'experiència lectora en general que permeti observar les enormes peculiaritats de la forma dialògica platònica com a cabdals en la correcta comprensió de la seva filosofia, com sí la tindrien Rosen o Sales. En aquest sentit, la «torsió hermenèutica» de la fenomenologia (i la seva posterior articulació en l'ontologia fonamental de *SuZ*, ja latent des dels cursos dels anys 20) és el principal obstacle heideggerià per poder copsar el tot «no metafísic» en què Plató decideix inserir una hipotètica filosofia seva a través de l'elecció per la forma dialògica. Tampoc no és especialment rellevant l'aparició del concepte de «situació» als cursos sobre fenomenologia de la religió respecte a l'exegesi de les cartes paulines; cf. GA 61, §[24], *Die Situation*.

21 Aquest és, de fet, el títol de la seva tesi doctoral: *Introducción a la crítica fenomenológica de la razón teórica* (1973).

22 *Hua XII*.

fenomenologia entesa unilateralment com a psicologia descriptiva, i la forta reacció antipsicologista posterior dels *Prolegomena zur reinen Logik*.²³ La fenomenologia mateixa estaria tota ella travessada, des del seu origen, per una tensió que l'esforç interpretatiu de Jordi Sales pretén superar en la seva relectura dels moments teòrics forts d'afirmació de l'àmbit de la lògica: la divisió massa forta i ja donada per endavant entre allò logicoformal i allò psicologicometafísic.²⁴ El treball interpretatiu de Sales consisteix a operar una sospita en tot moment sobre aquesta separació quan és entesa com una escissió,²⁵ al mateix temps que es combat tota temptació de dissoldre-les en un contínuum (tant «superador», cap a dalt, en un sentit «hegelià»; com difuminador, cap a baix, en el qual aquesta dualitat es revelés com un mer joc de reenviaments lingüístics de la *différance*).²⁶ En aquest sentit, la forma de la

23 *Hua* XVIII.

24 El pronunciament excessivament marcat d'aquesta distinció és constantment denunciat en l'obra de Sales a través del que ha vingut a considerar-se com un lema de la seva escola, d'inspiració nítidament fenomenològica: «cal tractar unitàriament allò que es presenta unit»; aquest és un principi plenament solidari de la noció fenomenològica de «fenomen» segons Husserl, i de l'ontologia mereològica sobre la qual aquest descansa. Cf. *Hua* XVIII, (III), *Zur Lehre von den Ganzen und Teilen*.

25 Aquest moviment de sospita respecte a tota afirmació d'una separació massa pronunciada entre allò logicoformal i allò psicologicometafísic (dualitats, al seu torn, dobles) troba en la investigació de Sales quatre moments privilegiats, corresponents a quatre moments de la història del pensament que en la nostra recepció institucionalitzada serien sobreentesos com afirmacions d'un suposat «racionalisme» fort: (1) la teoria de les idees de Plató, respecte a la qual Sales discuteix tant la separació entre embolcall merament literari i formalitzacions argumentals de les interpretacions analítiques, com els biaixos heideggerians que reubiquen una «metafísica» platònica en la «història de l'ésser»; (2) la relació entre el *cogito* cartesà i la doctrina de les veritats eternes; (3) la interpretació de la teoria del coneixement de Kant com un «joc entre facultats» pròpia dels neokantians vs. la interpretació heideggeriana de l'esquematisme transcendent; i (4) la interpretació de la fenomenologia husserliana de la temàtica de la *Lebenswelt* com a lloc privilegiat en el qual hom tracta la fase més «esquizofrènica» de la separació entre allò logicomatemàtic i allò vital-existencial; cf. Sales 2014: 83: «Aquesta manera de veure les coses és, literalment, esquizofrènica: la raó humana estaria partida entre un món objectiu i veritablement propi de determinacions científiques i un món existent i subjectiu més entrançable i en un cert sentit també real però, respecte de l'objectivitat, il·lusori».

26 Sales 2014: 66. Aquest moviment de qüestionament tant de tota separació massa pronunciada com de tota difuminació de la diferència estructura ja l'aproximació de Sales a l'obra de Husserl des de la seva tesi doctoral, la darrera part de la qual és destinada a discutir la interpretació derridiana de Husserl a *La voix et le phénomène*; cf. Sales 1973: 147 i ss.

descripció fenomenològica husserliana com a mètode de tractament d'aquestes separacions incorreria en un «excés de discursivitat»,²⁷ que va produint en Sales un allunyament del treball sobre l'obra de Husserl i un aprofundiment en la interpretació de la sempre renovadament sorprenent forma dialògica que Plató escull per a la transmissió de la seva filosofia, i que hauria estat secularment mal vista, en el millor dels casos, com un «excés de didacticisme».²⁸

En el primer dels seus estudis importants sobre la forma dialògica de la filosofia platònica, Sales evita molt curiosament caure en un redescobriment i revaloració d'aquesta que suposés un simple retorn a posicions que germinalment podrien trobar-se ja a Schleiermacher, en el qual ja trobàvem un força higiènic i saludable «principi de context» i certa possibilitat d'autonomia del diàleg com a portador d'allò que vol dir respecte a sistemes metafísics projectats sobre ell com a forma d'expressió.²⁹ La superació dels quatre models històrics d'interpretació de Plató (el sistemàtic, exemplificat amb Zeller; el pedagògic, exemplificat amb Schleiermacher; el genéticoevolutiu, exemplificat amb Lutoslawski; l'artisticopoètic, exemplificat amb Friedländer) ha de produir-se, fonamentalment, combinant les aportacions de tots quatre en la seva superació a través d'una adequada «estètica de la recepció», que incorpora tota la feina elaborada tant per la lectura straussiana de Plató com pel treball de l'escola de Tubinga.³⁰ El treball d'aquestes dues escoles sobre la fi-

- 27 Sales 1990: 58. Respecte al projecte husserlià i a la descripció fenomenològica com a forma de narrativitat filosòfica, Sales hi troba dues limitacions: (a) la confusió de llenguatges, que enfonsa la construcció sòlida intergeneracional i asimptòtica; és a dir, el projecte husserlià seria portador d'una mena d'ingenuïtat respecte a les dificultats de la transmissió de la filosofia (podríem afegir: per estar el projecte husserlià mancat d'una bona «filosofia de la transmissió»); aquesta seria la *hybris* husserliana babèlica; i (b) fins i tot la superació de la primera limitació en una suposada i utòpica «generació de bons seguidors» fidels al projecte inicial toparia amb la desmesura de l'afirmació excessiva de la possibilitat d'una filosofia com a «ciència rigorosa» (*strengte Wissenschaft*); aquesta seria la *hybris* husserliana discursiva.
- 28 Sales 1992: 31: «Tant sant Tomàs com Hegel diuen que Plató té un mal procediment per ensenyar filosofia, perquè és massa literari i representatiu i, per tant, poc exacte».
- 29 Schleiermacher afirmava ja que «tota proposició de Plató únicament es pot entendre correctament en el lloc on es troba i en les unions i delimitacions en què Plató l'ha col·locat». Quelcom similar podria afirmar-se respecte a la posició de Friedländer de la forma dialògica com la d'una obra d'art poètica, que hagués de ser estudiada a partir dels criteris de l'estètica literària; cf. Sales, 1992: 26-27.
- 30 Sales marca alguna diferència en la classificació dels «paradigmes» descrits per Reale a la seva exposició de referència (Reale 2003). Quant als membres de l'escola de Tubinga, Sales (1992: 24) destaca especialment el treball de K. Gaiser.